

Ceren Selmanpakoğlu ile Yeni Başlayanlar İçin Ajansal Sanat Sanat Toplumsal Gerçekliği Yeniden Üretir Bir Kurmaca mıdır?

Söyleşi: Özgür Ceren Can & Ufuk Tolga Savaş - Fotoğrafçı: Özlem Mengillibırcı

Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Seramik Bölümü'nde öğretim görevlisi olan Ceren Selmanpakoğlu'ya, sanatının etkin zamanda doktora tezi de olan "Hiçliğin Özgürlüğü / Ajansal Sanat" isimli kitabı ve Cer Modernite açtığı "Hiçliğin Özgürlüğü" sergisi üzerine sohbet ettik.

Özgür Ceren Can: Kitabın ilk bölümünde "olmak" yerine "kendini yapmak/çekmek" le insanın bir kendini gerçekleştirme projesi olduğunu bahsediyorsun. Bir de özgürlüğün yaratıcı bir iç daralması meselesi var. İsterken anlatmaya çalıştın değil mi?

Ceren Selmanpakoğlu: "Oldurulmuş özne", "kendini içi-

özme", "iç daralması" ve "özgürlük" kavramlarını kurarı Sarıte. "Oldurulmuş özne" bilimsel bir takım seçimler, yapıp etmeler ve yönlendirilmelerle oluşmuşdur ifade ediyor. Seçimler sana ait bir bilinci değildir. Karakter ya da öz falanı diyerek de saptımlere çalışıyor kendin. Bu oldurulmuş halime hepsizliği, bu halimin birimlerini bilinci şekilde modifiye ettirilmiş tam manasıyla değıle de kendimizi sifirleyorsun. Sonra insan bilinci olarak kendini inşa etmeye başlıyor ve beyaz bir sayfaya kendini yazıyor. Buna da "kendini içi özne" diye Sarıte. Burada önemli olan şu "oldurulmuş özne" sorumuluğu değıle, alle, ahlak ve din gibi sosyal gerçekliğin kurumlarına transfer ediyor. Ama kendi için özne artık bilinci olarak sorumuluğu da üstüne alıyor. Daha güçlü bir hayata adanıp edecek olursak mesele siyaset çok tipik bir örnektir. Bir takım şeyler yanlış geliyor ve bu bizim suçunu devlete, hükümete, muhalefete ve ayrıca... Peki, sen neredesin? Sadecce onunla seneyin mi bu işten? Yok, yemecle. Kendini kandırıyorsun. Ama bu kolay tabii, sorumuluğu başkasına atar işin içinden çıkar.

Özgür Ceren Can: Hatta komple teorileri üretmiş...
Ceren Selmanpakoğlu: Kendini bilinci olarak inşa eden öznenin artık bahaneler üretme ilkesi yok. Bir şey oluyorlarsan "ben sorumuluğum" ve bir midahale ediliecek o midahalenin bir parçası olmak zorundaysın noktasında bir iç daralması söz konusu oluyor. Bir de Sarıte şöyle açıklıyor: Hiçzen özgürsün ve her şey olabilirsin. Oldurulmuş öznenin kendisi inşa eden özneye geçince sorumsuz olursun. Alanında buluyorsun kendini ve bu seçimler baskısı da iç daralması yaratıyor. Bu nedenle insan özgür olamaz dindir.

Özgür Ceren Can: Hegemonyanın kültürel bir sinisi tabiihakkın ile yonetiğini biliyorsun. Bu dayatma ve bombardıman altında insanın bahsettiğin farkındalık düzeyine nasıl geçti? Seni ne dürttü?

Ceren Selmanpakoğlu: Ben mevcut sistemin adalesizliği nedeniyle kendimi yok etme noktasına geldim. Çünkü burunda nasıl baş edeceğimi biliyordum. Ağabeyimin zorunlu NewYork'ta bir eğitim programına gittiğini. Üç gün sürdü ama hayatım yüz seksen dercede değılikti. Kişisel gelişim programı gibi bir şeydi ama fetişle alt yapısı vardı. "Ölümü düşün olumlu olsun" gibi bir şey değıldi yanı. Sarıte'nin Varlık ve Hiçlik kitabını reçeteliyordu. Yokun

asamasında öyle bir anda devreye girdi ki bu eşyım bu yukarı alanında teneş etmiş olduğımı, yıkıyeterimin nedeniyle kendimi engel koyduğumu öğrendim oldum. Kendini sabitlediğin pozisyonlardan döşer değılirtme gücü bulamıyorsun kendinde. Geçmişle, sistemle, oldurulmuş haline hepsizliğinde anılabaklına üretmeye "Ben bu konuda ne yapacağım" diyorsun.

Özgür Ceren Can: Yani kendini gerçekleştirme için bir strateji oluşturmaya başlıyorsun.

Ceren Selmanpakoğlu: Bir travma tetikleyici olabilir ama herkesin hayatında çeşitli travmalar var. Mesele insanın değırtmek isteye, istemediği... Yoksa yıkıyeterle yapıyor olmanın ben insanların mutlu olduklarını düşünüyorsun. Kolay çünkü.

Özgür Ceren Can: Peki, sanatla bu travmanın ilişkisi nasıl oldu?

Ufuk Tolga Savaş: Kurtarıncı sanat mı oldu yani? Yoksa sonra sanat mı geldi? Yani özne kendini inşa ettin ve sonra sanata mı yansın bu durum? Yoksa başka türler mi?

Ceren Selmanpakoğlu: Kurtarıncı Sarıte, çok net... Kendime ve toplumsal gerçekliğin kurmacalığı ile hesaplama ve sona sanata gerçekliği yeniden üretmeye bir sanat peşine düşmem birisini takip eden süreçler oldu. Sanat bu sürecin ürünü gibi oldu yanı.

Özgür Ceren Can: Sen genel sanatı "gündeliklik", "etnografik/evantristik" ve "anlaşılmaz" olarak üçe ayırıyorsun ve ben de buna başlıyorum. Her de jimdi olurlarına paylaşıyor musun? Bu'lar' var olan sanattan kendini koparıyorsun ve çok başka bir şey ortaya koyuyorsun gibi gözüküyor, gündelik hayatımız da dâhil etiyor ettiğimiz şeyler bize sanat olarak pazarlayan çok acıyıcı bir alan.

Ceren Selmanpakoğlu: Evet, senime hemfikirim. Sanat, toplumsal gerçekliğin kendisine hizmet eden kurumlardan bir olarak bizim tarafımızdan icat edildi. Dolayısı çok ulvi, metafizik bir boyuttan gelmiş bir sanatı yok sanata. Abartmaya gerek yok. Tabii bu ayımlara Ranciere ve Kuspitin de katkısı var. Ama bu üçe ayrımayız ben yaptım evet.

Özgür Ceren Can: "Gündeliklik" beni eğlendiriyor.

Ceren Selmanpakoğlu: Toplumsal gerçekliğe hizmet eden sanat en tepede noktansa "gündeliklik" sanatta geliyor. Alenay Baudrillard'ın dediği gibi mevcudat onun ikidini üretirler koparıyor. Ama bir yarınsama payının da olması lazım der Baudrillard. Ama aynı sanata sanat ayırmayı koyuyorlar.

Özgür Ceren Can: Hem kopyalıyor hem de tozunu alıp bize yiyor.

Ceren Selmanpakoğlu: Stallabass da zaten öyle der: başlımsı sermaye ama sistemin başlımsı sanat onun yaralıyor onarı.

Özgür Ceren Can: "Etnografik/evantristik" dediğin sanatın yapıya ayırıyor, beğenilgen sanatı kişisim kurmaca da çok zor izleyici için. Sanatsal etkinliğe aydırдың kostümlerle sındirmeye imkân olmayan miktarla bağlı yapıyorsun, görsel bombardıman tutuyor. Koca bir insan silsilesi gibi karında duran bir sergi. Sokakta insana yaklaşıyor derken yüksek sanat diyerek eleştirildiği nesnelere daha ilişkilili olmaya başlıyor.

Ceren Selmanpakoğlu: Daha ağır bir eleştiriyim var benim. Eleştirildiği zannettiği noktada örneğin savah sahnelerini ve içkene sahnelerini estetez ederek pazarlıyor bence. Mezurluğuyorum... Bir de "anlaşılmaz" sanat var. Ve bu durum yenileşti. "Güncel sanat anlayışorum" diye benden medet umulanlar "Ben de anlayıyorum" diyorım. Her ürünü ortaya koyuyorsun orada bir dölölyük kurmak istediğini varsayarak zorundaydın ben. Ama "anlaşılmaz" sanatın anlaşılacak gibi bir niyeti yok ortada zaten. Söyleyince sözü olduğundan da ben jupheylim. İzleyici ile kendi arasında müthiş bir hiyerarşi kuruyor.

Özgür Ceren Can: Sergiyi paralel etniklenileme tanımlamak gerekliliği doğuyor herhalde sonra; konferanslar, küratörlere sergi türleri ile izah cabalarna giriyorlar. Sanat adına atıp tutan, sükam kesen bir kürsü oluyorlar. Başlangıçta sanatsal güç odaklanırsa, sanat türleri yazmaya, yoksun sanat söylemlerine karşı duran söylemler kendi hiyerarşisini kurmaya başlıyor.

Ceren Selmanpakoğlu: Hep de böyledir.

Özgür Ceren Can: Sanat sürekli özgürlük ahkamları kesiyor ama tahakkümü seviyor yanı.

Ceren Selmanpakoğlu: Tamam o haklarını yazılan.

Ufuk Tolga Savaş: Yok öyle bir özgürlük müydü.

Ufuk Tolga Savaş: Gerçekliği bin bir şekilde soktu.

Ceren Selmanpakoğlu: Gerçekliği yapıpözümü üretti ama yenisi ortaya koymadı. "İkâs"

Ufuk Tolga Savaş: Ve öyle baktı...
Ceren Selmanpakoğlu: Oradaki bilimsel sanatla kâğıt gelene o bütün yelpaze bir dölölyük mülkesi gibi dölölyümaya çalışıyor. Her türlü malzeme ile...

Özgür Ceren Can: Ajansal sanat nedir? O ne yapıyor?

Ceren Selmanpakoğlu: Toplumsal gerçekliğin kurmaca

olduğunu ajansal sanatçı bilir, kendi ile süreklili bir hesaplama halindeydi, sorumuluğu üstüne alarak kendini bilinci olarak kurmacaya başlıyor. Ürünü ile bu gerçekliğin kurmacalığı ile öznenin hesaplamaına atıncıdır eder. Ancak nihai amaç bu değıldir. Aklı hedefli olur. İzleyicinin özgür olduğu halde özgürlüğe direnir ve sorumuluğu başkasına transfer ediyor olması ile hesaplamaına atıncıdır eder. İzleyici ile arasında bir hiyerarşi kurmasıyla toplumun da zaten izleyicisi değız olur ve sorumuluğu gerçekliğin kurmaca olduğu onun da biliyor olması.

Özgür Ceren Can: Sorumuluğun sanata devredilmesi konusunda ne söyleyebilirsin?

Ceren Selmanpakoğlu: "Sanatın yeni bir başka", "Sanat mutlu olur" ya da "Sanat görülmeyeni gösteren" gibi söylemler sorumuluğu sanata transfer etmeye hizmet eder. Oysaki öyle değıldir.

Özgür Ceren Can: Su düşünme sanatçılar üzerinde yazıyor bir İktidar başlığı olduğundan ikâyet halindeydi. Bu ikâyet hali de sorumuluğu İktidara transfer etmek mi? Bunlar özgürlükten kaç stratejileri mi? Sorumuluğu transferi bir özgürlükten kaç stratejisi midir?

Ceren Selmanpakoğlu: Evet, aynen öyle. Bir şey

ekleyeceğim. Slavoj Žižek krali kırı yaparın kralın kendisini değıli, onu kırığı dıvarınatı böyle olduğunu söyler. Bir İktidara "Bana hükmediyorsun" konutunu verdiğim sürece evet, hükmedecek. Evet baskı var, evet çok ciddi sorunlar olabilir bunları ama burada hükmedimiyi seçiyorsun.

Özgür Ceren Can: Göz olaylarına katılan sanatçılar milliyetlidir. Karikatürister her daim teatraldır. Bireysel okular olsa da sanatçılar bir arada durup etkili bir direnç gösteremiyorlar galice.

Ceren Selmanpakoğlu: Bence "direnç" kelimesi sorunlu bir kelime... Var etmesen direnecek bir şey de kalmaz. Direnme dediği, yapmakt istediğini şey kurmaya başlamakla birleşmek gerektiriyor.

Özgür Ceren Can: "Radikal kayıtsızlık noktası" dediğin nokta var ve oradan "özgür inşa etkenlik" olarak sanata geçiliyor. Bana kalırsa o noktada olmak insana inşa etme gücü de veren bir haz yaratıyor.

Ceren Selmanpakoğlu: Katılıyorsun. Radikal kayıtsızlık umursamazlık dediği. Kurmacaya bir mesafeden bakmak ve onu güzmek lazım... Çünkü içine girildiğinde sistem sinisi kendine katmayı bir biçimde yapıyorsun. Ajansal sanatçı olarak radikal kayıtsızlık noktasına kendimi çek, sistemin suçluluğum gör, bunun parçası olup olmak istemediğime karar ver, ne istiyorsun diye sor ve bir inşa etkinliğine gir.

Özgür Ceren Can: Sen nasıldın yapanı, bize biraz Cer Modernite'de serginde bahsedir misin? İçin kuramsal tarafına bu denli hakimken inşa süreci tıkar tıkladı mı yoksa zor bir süreç miydi?

Ceren Selmanpakoğlu: Teori ve pratiği ayırırım. Teorik çıkarımları atlıyıyor girmedim ama bir fikirler defterim vardı. Yazım kısmı bittikten sonra atlıyıyor grip kaşıymaya başladım. Ama çalırken de sürekli kendi bahanelerimi avlanma halindeydim. Kendime özgürlük oynaıyordım. Sarıte'nin bahsettiği iç daralmasını ben boşuşa da dönüştürülebileceğimi gördüm. Bahanelerimi yaklaşımlarıma bazo müthiş.

Özgür Ceren Can: Sergide izleyicinin tepkileri nasıl oldu? Genç, tipiklerinden ajansal sanatı kendine yöntem olarak seçmeye karar veren oldu mu acaba?

Ceren Selmanpakoğlu: Bir izlenim edindim, kokusuna aldılar. Zamanla görüyorçü. Öğrencilerimi ajansal. Son dönem bu özgürlüğe dindirebiliyorlar, bu konularla çalıstık. Zorlandılar ama çok iyiyle ediyor. Bu da ben üstündüyüm. Ajansal sanat her yipkan her de izleyen ayırtıdır ama zahmet istiyor diyebilirim.

Özgür Ceren Can: Çok keyifli bir sohbet oldu, teşekkür ederiz.

Ceren Selmanpakoğlu: Ben teşekkür ederim.